

BILY, I. – CARLS, W. – GÖNCZI, K. – LAZAR, M. *Sächsisch-magdeburgisches Recht in Tschechien und in der Slowakei. Untersuchungen zur Geschichte des Rechts und seiner Sprache (= Ius Saxónico-Maideburgense in Oriente, Band 5).*
Berlin – Boston: De Gruyter, 2021, 696 s.

Sasko-magdeburské právo patří k fenoménům v průběhu staletí velmi výrazným způsobem ovlivňujícím vývoj práva na evropském kontinentu, resp. přinejmenším v jeho podstatné části. Transferu právní kultury z Magdeburku směrem na východ je věnována řada *Ius Saxónico-Maideburgense in Oriente*, v jejímž pátém díle došlo i na uplatnění saského městského práva na územích Česka a Slovenska.

Vzhledem k tomu, že české země prodělávaly ve středověku a raném novověku značně odlišný vývoj než území budoucího Slovenska (jakkoli o vzájemných kontaktech a vlivech nelze pochybovat), není spojení česko-slovenské problematiky do jednoho svazku v žádném případě samozřejmostí. Když už k němu ale bylo přikročeno, jevílo by se logické, že výstavba obou částí knihy, věnovaných oběma součástem někdejšího Československa, bude pokud možno co nejpodobnější. Kupodivu, opak je pravdou. Sami autoři vysvětlují tuto skutečnost hned v úvodu poukazem na odlišnou pramennou základnu, v dalším textu je pak zdůrazněna odlišná *Rezeptionssituation* (s. 517). Pak je ale otázkou, nakolik bylo šťastné spojovat značně odlišnou problematiku do jednoho svazku.

Rozdílný přístup je patrný již na první kapitole zabývající se přenosem práva (*Rechts-transfer*). Část věnovaná českým zemím začíná stručným nástinem jejich správního a právního vývoje (s. 11–25). Na okraj nutno poznamenat, že představení tak rozsáhlé problematiky na velmi omezeném prostoru byl úkol značně ošidný. Výsledek lze v zásadě hodnotit kladně, i když lze diskutovat o tom, jak velký prostor se měl dostat vývoji zemského práva, které bylo vlivy magdeburského práva dotčeno nanejvýš velmi okrajově. Pozornost je dále věnována kolonizaci a vzniku městského zřízení (s. 25–34), vlivům zahraničních práv (s. 34–47) a nakonec krátce i konkrétním cestám spojujícím české země s Magdeburkem (s. 47–48). V bohatém poznámkovém aparátu je bohužel poměrně málo reflektována česká právněhistorická literatura a když už, objevují se zde spíše kompendia učebnicového charakteru, resp. v zahraničí vydané studie českých autorů. Aktuální česky psané studie jsou vesměs opomenuty.

„Slovenská část“ této kapitoly naproti tomu na jakékoliv uvedení do problematiky dějin a správní organizace Horních Uher zcela rezignuje, pokud se nebude počítat zhruba stránkové shrnutí prvních zpráv z dob Velkomoravské říše a několik poznámek o církevních institucích, které zde ve středověku uplatňovaly svůj vliv (s. 48–49). Také kolonizaci a vzniku měst je věnována rovněž pouze kratičká podkapitola o třech odstavcích (s. 49–50), doplněná o stejně stručné glosy k podpoře ze strany uherských panovníků (s. 51–52). Následuje o málo delší pasáž o rozkvětu měst zejména ve 14. století (s. 52–56) a poně-

kud hlouběji je zpracována až problematika transferu magdeburského práva do tohoto prostředí (s. 56–72). Jistě je zajímavé, že žilinské městské právo jako hlavní reprezentant sasko-magdeburské právní kultury mělo svůj původ ve slezském Těšíně, což jen potvrzuje existenci vazeb mezi českými zeměmi a přilehlými oblastmi Uherského království.

Rozdíl mezi oběma pomyslnými částmi publikace je zcela zásadní i v historicko-lingvistických pasážích, které nepochybně představují nejcněnější a nejpřínosnější část publikace.

Logická jsou odlišná východiska. Zatímco pro Čechy byly jako primární texty pro srovnávací jazykové studium zvoleny Sächsische Weichbild jako základní reprezentativní sbírka norem magdeburského práva, intenzivně šířená za hranice Saska, a její český překlad Práva saská, zachovaný v rukopise z druhé poloviny 15. století, pro Slovensko hraje tuto úlohu Žilinská právní kniha (Silleiner Rechtbuch), sepsaná německy v roce 1378 a do slovakizované češtiny přeložená v roce 1473. Vedle ní bylo přihlíženo i ke spišské právní sbírce (Zipser Willkür), jejíž nejstarší dochovaný opis pochází z poloviny 15. století.

Méně logická se naproti tomu jeví úplná nesouměřitelnost výstupů. Pro české země zpracovala Inge Bily skutečně minuciózní jazykovou analýzu doplněnou obsáhlým právním slovníkem (s. 135–396). Jeho východiskem je terminologie německá; české pojmy jsou sice rovněž zařazeny do abecedního soupisu, ovšem odkazují na příslušná hesla německá. Pro slovenské prostředí je nesrovnatelně skromnějším a méně ambiciózním komplementem studie Marije Lazar, která sice obsahuje řadu zajímavostí i metodických podnětů (s. 457–516), obdobný praktický výstup však nenabízí.

Byla tak promarněna jedinečná příležitost dát vedle sebe pro účely dalšího lingvistického zkoumání materiál, z něž by bylo patrné, do jaké míry se středověká a raně novověká čeština v českých zemích a slovakizovaná čeština v Horních Uhrách v oblasti právní terminologie podobaly či odlišovaly. Výše avizovaný slovník v „české části“ je sice totiž trojjazyčný, namísto terminologie Žilinské městské knihy, popřípadě i spišského práva, ale doplňuje německé a české výrazy jejich ekvivalenty polskými. Volba polštiny sice má určitou logiku (magdeburskému právu v Polsku byl věnován jeden z předchozích svazků řady), pro většinu (nejen) právních historiků by ale určitě mělo větší smysl pojmosloví slovenské, popřípadě latinské, jež by se dalo alespoň v základním obrysu extrahovat z latinských překladů Sächsische Weichbild.

Zmíněný česko-německo-polský slovník je zpracován velmi důkladně a vychází z jasně formulovaných metodických východisek (s. 131–132, 169–175). Kromě trojjazyčného překladu obsahují jednotlivá hesla i stručnou německou definici a různá sousloví, přeložená již pouze do češtiny. Reálné použití těchto sousloví v kontextu právního textu je dokumentováno odpovídajícími úryvky právních textů. Připojený komentář má ovšem v zásadě pouze lingvistický, nikoli právněhistorický charakter, místy znovu odkazuje i na ekvivalenty polské. Na závěr každého hesla jsou připojeny zkrácené odkazy na literaturu.

Vedle nesmírně zajímavých poznatků lingvistických a právněhistorického kontextu nabízí kniha celou řadu přehledových pasáží, které mohou sloužit jako východisko k dalšímu výzkumu. Dozajista užitečné je též kompendium dosavadního výzkumu v Čechách a na Slovensku (s. 77–97), byť u něj se nabízí otázka, zda vedle uspořádání chronologického neměly být výrazněji odděleny práce vztahující se k českým zemím a ke Slovensku, resp. práce vznikající na půdě těchto zemí a práce napsané v Německu, tedy „zpoza hranic“. Neméně užitečný nástin představuje soupis dochovaných rukopisů, resp. tisků

základních pramenů (s. 99–126), stejně jako základní přehled geografický (s. 527–533) a samozřejmě též velmi obsáhlý výčet použitých zdrojů v samém závěru publikace (za ním ovšem ještě přicházejí pomocné rejstříky).

Navzdory některým koncepčním výhradám a marginálním nedostatkům (viz např. heslo Wergeld, kde není v záhlaví jako český ekvivalent uveden termín „odklad“, ačkoliv v dále připojených úryvcích se několikrát objevuje), nemůže být sporu o tom, že za knihou stojí obrovské penzum poctivé práce a že se jedná o velmi zásadní přínos pro poznávání pronikání magdeburského práva do českých zemí a prostoru budoucího Slovenska. A nezbyvá než zalitovat, že podobná gruntovní práce nevznikla již dříve na půdě českých právněhistorických, resp. historicko-lingvistických pracovišť.

Marek Starý

doi: 10.14712/2464689X.2022.13